

Тамара Литньова,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІНА ОСВІТНІХ ПАРАДИГМ У СУЧАСНІЙ ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: знаннєва парадигма, компетентнісна парадигма, компетентність, компетенції, іншомовна освіта.

Інтеграція України в європейський і світовий освітній простір викликала необхідність переглянути традиційні підходи до змісту освіти, проаналізувати чинники, що гальмують підвищення якості та формування життєспроможності особистості. Європейський вибір України позначився на її прагненні наблизитись до продуктивних надбань різних країн в освітній галузі. Тому сьогодні в країні широко впроваджується система європейських вимог до вивчення іноземних мов. З'являється нова освітня позиція: на місце стандартів у форматі "знання, уміння, навички" виносяться поняття "компетентність", "компетенції" і "компетентнісний підхід". Відбувається запровадження компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов, зумовленого зміною освітніх парадигм: знаннєвої на компетентнісну.

Розв'язання проблеми співвідношення знаннєвого і компетентнісного підходів до побудови змісту освіти, на нашу думку, полягає у явищі зміни парадигм: знаннєвої на компетентнісну. Опора на теорію наукових революцій основоположника парадигмального підходу Т. Куна [1] допомагає прослідкувати цю зміну.

Т. Кун пояснює, що парадигма сама готує ґрунт для виникнення аномалій і своєї майбутньої кризи. Наукова криза характеризує ситуацію усвідомлення науковою спільнотою неправомірності ряду вихідних теоретичних і методологічних установок старої парадигми. Подібне розчарування є наслідком невдач у вирішенні давно відомих проблем, які здавалися раніше майже вирішеними. При цьому нова теорія виникає як безпосередня реакція на кризу, хоча її істинна новизна дещо відносна. Таким чином, компетентнісна парадигма

змісту іншомовної освіти є реакцією на кризу знаннєвої парадигми, породжену розчаруванням в тому, що в межах старої парадигми не досягається головна ціль – практичне оволодіння іноземною мовою. Крім того, більшість практиків майже перестали вірити у можливість досягнення поставленої мети.

Спочатку виниклу кризу намагалися вирішити, виходячи з тих правил, які пропонує знаннєва парадигма. Одночасно відбувалася заміна практичної мети навчання іноземних мов поняттям комунікативної мети. Зрештою, це викликало появу нових термінів "компетентність", "компетенції" замість понять "знання", "уміння", "навички" тощо. У цих умовах почали піддаватися сумніву вирішення тих проблем старої парадигми, які раніше здавалися звичними.

Спираючись на теорію наукових революцій Т. Куна, можна передбачити, що подолання наукової кризи можливе через реалізацію трьох основних стратегій:

- 1) вирішення проблеми в рамках існуючої парадигми;
- 2) прийняття рішення про тимчасове відкладення спірного питання;
- 3) виникнення нової парадигмальної моделі, яка стає початком наступної наукової полеміки, що знаменує вже новий етап у динаміці науки.

Таким чином, нова наукова парадигма (компетентнісна, тобто сфокусована навколо компетенцій, що формуються в процесі навчання) прийшла на зміну традиційній побудові змісту освіти, сфокусованій навколо знань.

Орієнтиром для організації компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови виступають Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (2001). У них (згідно з рішенням Ради Європи) підкреслюється, чого мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею під час спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб успішно здійснювати іншомовну міжкультурну комунікацію [2]. Терміни "communicative competence" та "communicative competences" і поняття, які вони позначають (комунікативна компетентність та комунікативні компетенції), є ключовими у Рекомендаціях Ради Європи.

У контексті компетентнісної парадигми той, хто вивчає іноземну мову, повинен не просто практично оволодіти нею як засобом спілкування, а діяти як соціальний агент, тобто член суспільства, котрий здатен виконувати певні завдання у життєвих умовах і соціокультурному оточенні. Тому при навчанні мови до уваги беруться також пізнавальні, емоційні, вольові та інші індивідуальні якості й уміння користувача мови як представника соціуму [2: 9]. Знання й уміння, якими оволодіває учень у процесі іншомовної освіти, дозволяють йому досягти певного рівня розвитку комунікативних компетенцій – необхідних складових міжкультурної комунікації, за допомогою яких формується його компетентність як користувача мовою. Міжкультурна компетентність є важливою категорією нової освітньої парадигми і показником сформованості здатності людини ефективно діяти в міжкультурній комунікації.

Варто підкреслити, що в сучасному розумінні компетентнісного підходу до іншомовної освіти спостерігається тенденція постійного наближення до європейських стандартів у змісті освіти і детальнішого впровадження Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, що зумовлює потребу в оновленому баченні традиційних цілей навчання іноземних мов. Свідченням цього є нещодавня поява шкільної програми з іноземних мов 2017 р., у якій, замість освітньої, виховної і розвивальної цілей, пропонується поняття "освітня, виховна і розвивальна функції" [3, с. 4]. Крім того, зміст освітньої функції розширився таким завданням, як усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі [3, с. 4].

Отже, на даному етапі розвитку змісту іншомовної освіти в Україні спостерігається уточнення і конкретизація фактів, що є найбільш значущими для нової парадигми, формулювання і розв'язання проблем, що загострилися в рамках старої парадигми, тлумачення теоретичних положень нової парадигми, співставлення цих положень зі шляхами їх практичного втілення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун; [пер. с англ. И. З. Налетова]. – Изд.

2-е. – М. : Прогресс, 1977. – 300 с.

2. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Council of Europe, 2001. – 260 p.
3. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 5-9 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017>.